

Permanente vorming *TAALKUNDE*

Academiejaar 2014-2015, 1e semester

Thema: *Taal en Maatschappij*

Initiatiefnemers: Onderzoeksgroep *Language in Society and Multilingualism*
<http://www.taalkunde.ugent.be/node/18>

Contactpersoon: Mieke.VanHerreweghe@UGent.be

Doelpubliek:

Met deze permanente vorming willen we een breder publiek kennis laten maken met een aantal thema's uit de taalkunde die een grote actuele maatschappelijke relevantie hebben. De doelgroepen die ons voor ogen staan zijn: studenten die vakken taalkunde volgen en die hun horizon willen verbreden, leerkrachten uit het secundair onderwijs die zich willen bijscholen en mensen die in het algemeen geïnteresseerd zijn in taal in de maatschappij, meer bepaald in het onderwijs, in de media, binnen de migratieproblematiek en/of als multimodaal fenomeen.

Situering:

Binnen deze permanente vorming zal een reeks van een twaalftal lezingen georganiseerd worden rond het thema "Taal en Maatschappij". Zoals uit onderstaand programma blijkt, worden deze lezingen verder gegroepeerd onder de noemers "Taal en onderwijs", "Taal en migratie", "Taal en multimodaliteit" en "Taal en media". Elke lezing zal verzorgd worden door leden van de onderzoeksgroep *Language in Society and Multilingualism*. Daarnaast zal er ook telkens een respondent aan bod komen, met name iemand uit de praktijk of het werkveld, kortom iemand die sterk verankerd is in de maatschappij omtrent het betrokken topic. Op die manier willen we het maatschappelijke debat stimuleren omtrent onderzoek verricht in de onderzoeksgroep. Dit is zowel voor de maatschappij als voor onderzoekers erg interessant: onderzoekers kunnen zo hun bevindingen toetsen bij stakeholders die op de een of andere manier interesse hebben voor of belang hebben bij hun onderzoek, maar ook stakeholders kunnen op die manier op de hoogte gebracht worden van recente bevindingen uit onderzoek dat hen op de een of andere manier aanbelangt.

Toelatingsvoorwaarden

Het programma is bestemd voor een breed publiek. Men hoeft geen houder te zijn van een universitair diploma of van een diploma van hogeschoolonderwijs.

Voorwaarden voor het behalen van een universitair getuigschrift

De Universiteit Gent reikt aan elke student die is ingeschreven op de rol en die de cyclus van lezingen bijwoont, een getuigschrift 'met goed gevolg' uit. De vorm van het getuigschrift is overeenkomstig het model dat werd opgesteld door de universiteit, en vermeldt de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte als inrichtende Faculteit (cf. besluit, artikel 8 en bijlage).

Inschrijvingsgeld

Het inschrijvingsgeld blijft beperkt tot het vaste bedrag (ca. €67). De inschrijving dient te gebeuren op de centrale dienst inschrijvingen voor de aanvang van het eerste semester.

Onderwijstaal

Nederlands (voor één lezing nl. die van Peter Muntigl: Engels)

Periode, data en plaats van uitvoering

Tijdstip: Wekelijks op donderdag, 25 september – 18 december 2014. Avondlezingen van 19.30u tot 21u.

Plaats: Aud. A

Programma:

Taal en onderwijs:

1. Tussentaal in het Vlaamse onderwijs: doodnormaal of problematisch? (Steven Delarue)
2. Meertaligheid en onderwijs (Fauve De Backer, Reinhilde Pulinx en Sven Sierens)
3. Zijn kinderen sponzen (wat taal betreft)? (Ellen Simon)

Taal en migratie:

4. Taal en integratie: een duurzaam huwelijk? (Marie Seghers en Piet Van Avermaet)
5. Versluierde meertaligheid in de Belgische asielprocedure (Katrijn Maryns)
6. Grootstedelijke meertaligheid in het straatbeeld van Brussel en Amsterdam (Mieke Vandenbroucke)
7. Sociaal tolken voor anderstalige migranten en Dove VGT-taligen: van hetzelfde laken een pak? (Mieke Van Herreweghe)

Taal en multimodaliteit:

8. Twee modaliteiten, twee talen: overeenkomsten en verschillen tussen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands. Eline Demey en VGT-corpusteam)
9. "Zijn lichaamstaal sprak boekdelen". De sociale betekenissen van lichaamstaal in mondelinge interactie. (Stef Slembrouck)
10. Storytelling in psychotherapy (Peter Muntigl)

Taal en media:

11. Achter de schermen van het nieuws (1): de eindredactie van een krant (Astrid Vandendaele)
12. Achter de schermen van het nieuws (2): vreemde talen in het TV-journaal (Geert Jacobs en Els Tobback)

Uitgebreid programma (wordt nog verder aangevuld)

TAAL EN ONDERWIJS:

25 september 2014: Tussentaal in het Vlaamse onderwijs: doodnormaal of problematisch? (Steven Delarue)

Taalbeleid is in de loop van de laatste jaren een hot topic geworden in de onderwijswereld: Onderwijsministers Frank Vandenbroucke en Pascal Smet schreven er een beleidsnota over, het is een van de nieuwe focuspunten bij de onderwijsdoorlichting, en er worden talloze vormingssessies en nascholingen over georganiseerd. Daarin gaat het niet enkel over omgaan met meer- en anderstaligheid, maar ook om taalvariëteiten binnen het Nederlands: de beleidsnota's propageren zonder meer het Standaardnederlands als de enige aangewezen taalvariëteit in de klas. Het is echter maar de vraag in hoeverre leerkrachten aan die norm voldoen: tussentaal komt steeds meer op als omgangstaal, en zet zich ook door in de klascontext. In deze bijdrage gaan we dieper in op wat leerkrachten denken over standaardtaal en tussentaal, hoe ze zichzelf inschatten, en welke verwachtingen ze koesteren tegenover hun leerlingen én zichzelf. Is het maar normaal dat leerlingen en leerkrachten anno 2014 niet altijd Standaardnederlands spreken, of is dat een problematische situatie die dringend moet worden aangepakt?

Steven Delarue is sinds 2010 assistent Nederlandse Taalkunde aan de Vakgroep Taalkunde van de Universiteit Gent. Hij werkt er aan een proefschrift over taalgebruik en taalpercepties van leerkrachten in het Vlaamse basis- en secundair onderwijs, en de wisselwerking ervan met taalbeleid en taalideologieën.

2 oktober 2014: Meertaligheid en onderwijs (Reinhilde Pulinx en Sven Sierens)

Taaldiversiteit en meertaligheid worden meer en meer een dagelijkse realiteit in het superdiverse (groot)stedelijk Vlaanderen van vandaag. Deze meertalige realiteit weerspiegelt zich in het onderwijs: een groeiend aantal leerlingen in Vlaamse scholen bouwt een meertalig repertoire op. Tegelijk blijft een grote groep kansarme allochtone leerlingen met onderwijsproblemen kampen. Deze hardnekkige problemen worden sterk in verband gebracht met hun 'anderstalige' achtergrond. Twee- of meertaligheid bij deze leerlingen wordt nagenoeg gezien als een hinderpaal voor schoolsucces. Hieraan ligt in wezen een eentalig denken ten grondslag dat de schoolpraktijk doordringt maar botst met de meertalige realiteit. In deze lezing werpen we een korte blik op de maatschappelijke achtergrond van deze meertalige realiteit. Vervolgens gaan we in op het eentalige denken in het Vlaamse onderwijs. Dit illustreren we aan de hand van eigen onderzoek naar percepties van leraren in secundaire scholen. Daarna besteden we aandacht aan de strijd tussen twee gangbare modellen omtrent effectief omgaan met talen in het onderwijs: onderdompeling in de tweede taal versus tweetalig onderwijs. Beide modellen stuiten echter op grenzen in de huidige praktijk van taaldiverse klassen. Een alternatieve aanpak werd de voorbije jaren beproefd in een aantal Gentse basisscholen. Deze aanpak valoriseert het meertalige repertoire van kinderen door onder andere ook hun thuistalen functioneel in te zetten in het leerproces. We presenteren enkele bevindingen uit het evaluatieonderzoek en reflecteren ten slotte op het vermogen van dit model om onderwijsproblemen van meertalige leerlingen aan te pakken.

9 oktober 2014: Zijn kinderen sponzen (wat taal betreft)? Vroeg vreemdetalenonderwijs in perspectief (Ellen Simon en Liv Persson)

Een goede kennis van vreemde talen zoals Engels en Frans vergroot de kansen op de arbeidsmarkt. De school is vaak de eerste plek waar kinderen met deze talen in contact komen en dus rijst de vraag op welke wijze scholen vreemde talen het best kunnen introduceren in het curriculum. Leren kinderen makkelijker een taal als ze die op jongere leeftijd op school krijgen aangeboden? Is een moedertaalspreker werkelijk nodig als lesgever? Is starten op jonge leeftijd een garantie voor een goede vreemdetaalbeheersing? En zo ja, hoe jong is jong dan? Deze en andere vragen komen aan bod tijdens de lezing; een lezing die feit van fictie probeert te scheiden en vroeg vreemdetalenonderwijs van alle kanten tracht te belichten.

Respondent: Dhr. Olivier Szafiro, directeur van de IVG-school in Gent, licht toe hoe zijn school omgaat met vreemde talen.

TAAL EN MIGRATIE:

16 oktober 2014: Taal en integratie: een duurzaam huwelijk? (Marie Seghers en Piet Van Avermaet)

Een verstrenging van het integratiebeleid in de meeste Europese landen sinds het einde van de jaren negentig van de vorige eeuw kan niet worden ontkend. Taal (i.e. de standaardvariëteit van de dominante taal) en in het bijzonder taaltests spelen daarin een grote rol.

In een eerste deel van deze bijdrage zal een diachroon (survey data van 2002, 2007, 2010 en 2014) en synchroon (vergelijking van ongeveer 30 landen in Europa) overzicht worden gegeven van het integratiebeleid in Europa. Daarbij zal kritisch worden gereflecteerd op de plaats die taal en taaltests in deze 'policies' krijgen.

Recent zijn er een aantal studies uitgevoerd naar de sociale impact van het integratiebeleid. Leiden de integratiebeleidsmaatregelen en de verplichte taalcursussen en -tests tot meer sociale integratie (een claim van de voorstanders van het strengere integratiebeleid)? In een tweede deel van deze bijdrage zal aan de hand van een drietal studies stil worden gestaan bij de sociale impact van de integratiebeleidsmaatregelen. Daarbij zal vooral worden gefocust op een aantal fascinerende aannames over het huwelijk tussen integratieprocessen en taal.

23 oktober 2014: Versluierde meertaligheid in de Belgische asielprocedure (Katrijn Maryns)

Om de complexiteit van toenemende instromen van migranten het hoofd te bieden, zijn asielinstanties geneigd om vast te houden aan statische categorisering van de diversiteit waarmee ze in de institutionele praktijk worden geconfronteerd. Dit onderzoek toont aan dat, ook al is categorisering tot op zekere hoogte onvermijdelijk, het reguleren van sociale categorieën (zoals taal, gender, nationaliteit) in beleidsregels

en procedures, contraproductief kan zijn in sociaal heterogene settings zoals het asielinterview, waarbij de identiteit van de asielzoeker discursief wordt geconstrueerd in een complex en gelaagd interactieproces met verschillende participanten (dossierbehandelaars, tolken, beslissers). Mijn bijdrage belicht deze paradox vanuit het perspectief van meertaligheid en taalkeuze in de Belgische asielprocedure (moedertaal of lingua franca, met of zonder tolk) en toont aan hoe bepaalde opvattingen over taal en meertaligheid aan de basis kunnen liggen van een fundamenteel, maar vaak onzichtbaar, onrecht.

6 november 2014: Grootstedelijke meertaligheid in het straatbeeld van Brussel en Amsterdam (Mieke Vandenbroucke)

13 november 2014: Sociaal tolken voor anderstalige migranten en Dove VGT-taligen: van hetzelfde laken een pak? (Mieke Van Herreweghe)

In Vlaanderen zijn er twee “tolkwerelden” die elkaar nauwelijks raken, nl. de wereld van het tolken tussen Vlamingen en anderstalige migranten en die van het tolken tussen horende en dove VGT-talige Vlamingen (VGT = Vlaamse Gebarentaal). In Vlaanderen wordt (sociaal) tolken voorzien voor deze beide “doelgroepen” (anderstalige migranten en dove VGT-taligen), maar de organisatie daarvan verschilt behoorlijk van elkaar. Sinds de jaren 1980 heeft de Vlaamse overheid sociaal tolken voor anderstaligen voorzien in haar integratiebeleid van immigranten. Intussen is er één centraal en zijn er acht lokale agentschappen die zich op het sociaal tolken toelagen. De beslissing om een sociaal tolk in te roepen ligt bij de professionele of institutionele eindgebruiker, niet bij de anderstalige migrant. Dit ligt anders bij het tolken voor dove VGT-taligen. Iedere dove VGT-talige kan een aanvraag indienen bij de Vlaamse overheid om recht te krijgen op tolkuren. Indien die aanvraag goedgekeurd wordt, krijgt de VGT-talige recht op een per jaar vastgelegd aantal tolkuren voor privé-aangelegenheden, onderwijsdoeleinden en werkgerelateerde omstandigheden. De bemiddeling gebeurt door één centraal agentschap. Het beslissingsrecht om een tolk in te zetten ligt hier (meestal) bij de dove VGT-talige.

Bovendien kent het Vlaamse Ministerie van Inburgering twee functies toe aan het sociaal tolken: (1) de toegang tot en de kwaliteit van het openbaar sociaal welzijn te bevorderen en (2) de integratie in de maatschappij te stimuleren. Ook op deze punten zullen beide werelden met elkaar vergeleken worden.

Mieke Van Herreweghe is professor Engelse taalkunde aan de Universiteit Gent en doet al meer dan 20 jaar onderzoek naar de Vlaamse Gebarentaal, de Vlaamse Dovengemeenschap en het VGT-tolken.

TAAL EN MULTIMODALITEIT:

20 november 2014: Twee modaliteiten, twee talen: overeenkomsten en verschillen tussen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands. Eline Demey en VGT-corpusteam)

Gebarentalen zijn visueel-gestuele talen. Gebarentaalgebruikers spreken niet, maar gebruiken hun handen, gezicht en lichaam om zich uit te drukken en ze luisteren door te kijken. Welke invloed heeft dat op de structuur van gebarentalen? Tijdens deze uiteenzetting bekijken en bespreken we voorbeelden van verhalen uit het Corpus Vlaamse Gebarentaal dat aan de Universiteit Gent ontwikkeld wordt. We vergelijken die verhalen met gesproken talen, zoals het Nederlands. De uiteenzetting verloopt gedeeltelijk in het Nederlands en in de Vlaamse Gebarentaal - met een tolk.

27 november 2014: "Zijn lichaamstaal sprak boekdelen". De sociale betekenissen van lichaamstaal in mondelinge interactie. (Stef Slembrouck)

4 december 2014: Storytelling in psychotherapy (Peter Muntigl)

Depression is one of the most prevalent mental health illnesses in our society. It is estimated that 5-12% of men and 10-25% of women will develop a major depressive disorder at some point in their lives. One salient marker for depression is a person's lack of ability to disclose detailed narratives of personal experience, whereas recovery from depression tends to be marked by narrative and emotional development. Not surprisingly, there is growing interest in furthering our understanding of how stories are co-constructed through social interaction, especially in psychotherapies targeting depression. Some relevant issues include: "How and to what degree do emotions enter into a client's story?"; "How do clients portray themselves - as victims or agents - during storytelling?"; and "Which discursive practices are especially effective in facilitating more elaborated narratives and which are less so?" These and other important questions will be addressed in this presentation. This focus on storytelling as an interactional accomplishment provides a source of research knowledge that is accessible and that has practical clinical relevance.

TAAL EN MEDIA:

11 december 2014: Achter de schermen van het nieuws (1): de eindredactie van een krant (Astrid Vandendaele)

Journalisten maken kranten – tenminste: dat is wat men over het algemeen gelooft. Eens je echter een wat langere tijd doorbrengt op een krantenredactie, ontdek je vrij snel hoe divers en uitgebreid het legertje nieuwsmakers is, dat je dagelijkse papieren (en digitale) krant tot stand laat komen: opiniemakers, fotografen, critici, layouters...

Een cruciaal onderdeel van het nieuwsproductieproces is de doorgaans anonieme eindredacteur. Hij wordt door de gemiddelde krantenlezer – als er al een beeld van hem bestaat – gezien als niet veel meer dan een 'levende spellingchecker' of een 'wandeling Groene Boekje', die indien nodig maar wat graag de schaar in te lange artikelen zet.

Mijn doctoraatsonderzoek probeert een licht te werpen op deze belangrijke maar onderschatte speler in de krantenwereld. Gebaseerd op een taalkundige analyse van een corpus artikelen in de verschillende productiestadia enerzijds en een uitgebreide etnografische studie van twee krantenredacties anderzijds, tracht ik de eindredacteur en zijn taken te beschrijven en bovenal te duiden wat en hoe belangrijk zijn bijdrage is in het schrijfproces. Bovendien krijgt deze studie een bijzondere bijkomende dimensie (spanning?) mee aangezien ik zelf al een zestal jaar werk als eindredacteur bij een Vlaamse krant.

Na het schetsen van het bredere kader en de methodologie van mijn onderzoek, zullen voorlopige conclusies en onderzoeksresultaten tijdens mijn praatje worden belicht. Daarna treed ik hierover graag in discussie met een professionele eindredacteur. Op die manier hoop ik in deze economisch moeilijke tijden voor de traditionele krantenwereld een kijk te kunnen geven op de mogelijke journalist van de toekomst.

18 december 2014: Achter de schermen van het nieuws (2): vreemde talen in het TV-journaal (Geert Jacobs en Els Tobback)

Hebt u zich al eens afgevraagd hoe buitenlands nieuws of nieuws van over de 'taalgrens' tot stand komt? De eigen – Belgische – zenders kunnen uiteraard niet overal reporters heen sturen en doen zo vaak een beroep op beeldmateriaal van nationale en internationale persagentschappen (Belga, AFP, Reuters,...). Maar hoe verloopt de productie van het nieuwsitem dan concreet op de redactie? Hoe maken journalisten een keuze uit de beeldfragmenten? En wie laten ze eventueel aan het woord komen in de zogenaamde 'quotes'?

In onze lezing nemen we u mee naar de televisieredactie van de RTBF, waar we gedurende een paar weken als "echte etnografen" journalisten, nieuwsankers, eindredacteurs, geluids- en beeldtechnici konden observeren tijdens hun activiteiten. We zoomen in op de selectie van de 'quotes' en tonen u, aan de hand van een aantal interessante cases, hoe taal – de eigen taal van de zender versus vreemde talen – een van de factoren kan zijn die mee bepalen welke 'quotes' uiteindelijk het nieuws halen.